

משהו קורה לחברה המערבית

שעשאני אשה; הוצ' כתר; 1981.

תשעה סיפורים של תשע נשים, תשע סופרות, מתשע ארצות, שנבחרו על-ידי תשע הוצאות ספרים: מבחינה ספרותית אין הקובץ שונה לטובה או לרעה מקבצים אחרים שכונסו תחת כותרת של תקופה, ארץ, שפה, נושא. יש בקובץ הזה סיפורים משובחים יותר ופחות, מעניינים יותר ופחות, מרגשים יותר ופחות. אולם יש לקובץ הזה ייחוד הבולט דווקא לאור העובדה שהסיפורים לא נכתבו על-ידי סופר אחד; ולא דווקא נערכו על-ידי עורך אחד; ולא דווקא נכתבו בארץ אחת אלא הוצאה אחד: הולנד, צרפת, ספרד, ישראל, ארה"ב, שבדיה, גרמניה ואיטליה. ובכן דווקא בגלל המגוון והמרקם הגיאוגרפי והתרבותי הקיים בין הארצות הללו, מעניין לזהות את הדמיון המפתיע בנושאים, ובאווירה הנושבת מהם.

על מנת לתת תמונה אודות אותה "רוח" הנושבת מן הסיפורים נערכה להלן טבלה הממיינת כמה נושאים ותכנים מרכזיים בתשעת הסיפורים: (סימן + משמעותו שבסיפור אמנם מופיע נושא או מסר הנקוב בכותרת הטבלה; חוסר סימן — משמעו שנשאים אלה אינם רלבנטיים כלל לסיפור או שהם נעדרים ממנו).
מה משמעות העובדה שרק בסיפור אחד, כענין אגב, אנו עדים לקשר מוצלח בין גבר לאשה, לעומת כישלון, אכזבה, תסכול, איבה, בשאר הסיפורים? מה משמעות

העובדה שמרבית הסיפורים מתמקדים בקשרים עמוקים בין נשים, הלוכשים צורה של ידידות משיכה או אהבה?

המחשבה הראשונה גורמת להרגיש ש"משהו קורה" לחברה המערבית. אם זוהי התמונה הנפרשת באמצעות סיפורים מתשע ארצות משלוש יבשות שנכתבו לפחות בשבע שפות? האם יתכן שיחסי הזוג גבר אשה אמנם פשטו את הרגל, ככל שמדובר בנקודת המבט הגשית? ואולי ניתן להעלות השערה אחרת: כיוון שסופרים כותבים בדרך כלל את סיפוריהם אודות עולמם והעולמות הקרובים להם, אולי זהו מצבה של הסופרת, שהנה לא דווקא אשה רגילה, אלא אדם הנאבק לממש את יצירתיותו, לפעמים במחיר יתור על גן-העדן הווגי, ואולי מכיוון אחר, מי שנדחף לכתוב — בדרך כלל הכוחות שפעלו עליו בפנימיותו אינם נובעים מרוב נחת? אולי זו שרונה נחת עם בן זוגה איננה משקיעה את עצמה בכתיבה ספרותית אלא טורחת על האווז האפור ועוגת התפוחים?

ניתן להעלות השערה נוספת: יתכן שדווקא סיפורים אלה נבחרו לקובץ, כיוון שנושא גבר ואשה בספרות הגיע למיצוי על ידי קודמיהן (בדרך כלל גברים!). ואילו הקשרים בין נשים נשארו בבחינת נושא עלום, רענן, שדה בור שסופרים עדיין לא חרשו בו, והוא מעניק אפשרויות תמרון ובחירה רבות יותר? קשה לדעת. בכל מקרה, זהו קובץ מרענן שנושאים אין ספור תמצאנה את עצמן בתוכו, עם שאיפותיהן, תשוקותיהן, אכזבותיהן; אומץ לבן ופחדיהן.
מרבית הסיפורים נעימים לקריאה, מושכים את הלב, ומה יותר טוב מספר שיש בו נועם וחכמה, פשטות וכתיבה טובה?

ורדה רזיאל-ויזלטי

ארץ	גרושין או פרידה מבן זוג	התמקדות על יחסי נשים (לא בהכרח לסביות אשר אפשר גם כן)	כישלון היחסים בין אשה לגבר	אישה כלפי הגבר	הגשמה מוצלחת של קשר בין גבר לאשה
הולנד	+	+	+	+	
צרפת	+	+	+	+	
ארה"ב		(+)			(+)
שבדיה	+		+	+	
גרמניה				+	+
ספרד	+		+	+	
ישראל		+	+	+	
איטליה	+	+	+	+	
אנגליה	+		+	+	

הערה: נושאים כמו הורות, אמהות, התאבדות, זקנה, קריירה, מופיעים בשכיחות קטנה ובלתי חשובה ומשום כך לא זכו לכל התייחסות.

רשומון

אלישע פורת; עונג שבת; ספרית הפועלים; 1981; 108 עמ'.

פרשיית-אהבים חטופה בין יאיר לנעמי, מוגדלת כמו דרך עינו המיקרוסקופית של סופר-מתעד.

יאיר, חבר קיבוץ דרומי, המקריב את אמנותו הצרופה (הנגינה בכינור), על מזבח האידיאליזם הארציים (הלוציות), מגיע באחד מערבי-השבת לקיבוצה של נעמי: על פי תכנון שנקבע מראש, כמוקד הביקור — הופעתו של יאיר כאמן-אורח. בזמן שהותו הקצר במקום הזר, מתפצל מוקד התעניינותו בין כינורו האהוב לבין מיטת-הלינה שהוקצתה לו, עליה הוא כובש את יצריה של נעמי היפה.

מנוסתו המהירה ממיטת התענוגות, הינה העילה למעשי הבילוש של הסופר-המתעד.

שלד העלילה, אין בו שום ייחוד. ייחודו ואיכותו של מעשה ההנצחה הרטרופסקטיבי נעוצים אולי בגישתו העקרונית של המתעד, אל מה שקרוי — פרשיות נדורות ונפוצות בחינה.

עינו הבוחנת את האירוע השיגורתי של מקרה האהבה החולפת, מזכירה עדשת-מצלמה, המכוונת לתפוס את הפינות האפלות ברגעי-החיים החולפים בהיסח. אלא שבעוד שעדשת המצלמה, תופסת רבדי מציאות אחדים, מובלל הסופר המתאר על-ידי רצף של מלים, אשר מעצם טבען מפצלות את מושאי התיאור.

אולי משום כך, בחר הסופר-המתעד בטכניקת הרשומון, המאפשרת להדגיש זוויות-בחינה אחדות הקשורות בתמונת המצב המשוחזרת לאחר שנמוגה ברצף הזמן. על-ידי-כך מתאפשרת הדגשת הבדלי הפרספקטיבות (מימוש האידיאה של מציאות המת-פוררת ברגעי התרחשותה, וקיומה באופן מתמשך בתודעתם של הסובייקטים), וגונוני אישיותם של העדים לסיטואציה האחת. שניים מהם היו מיזצריה המרכזיים — יאיר ונעמי.

מה שמבצע באורח סימולטני-מתוך העדויות, הוא הווי הקיבוץ.

עינה הרכילאית של החברה, הנאחזת בציציות סדיניהם המלוכלכים של פרטיה, מובללת ומוצגת כפעולתה הממשית במדגם הקיבוצי.

לאן נעלמה המגבת של יאיר? למה הותר עקבות טריים כמשטח שלפני דירת האירוח שהוקצתה לו? שאלות חטטניות אלה ראויות לגינוי כחטטנים עצמם. שאיפתם הכמוסה של האחרונים לגינוי זולתם, מקורה בתקוותם לכפר על אי-אילו פגמים שבתוכם. התבוננותם היא גסה ופוגעת. שפיטתם את נידוניהם מתבצעת על-פי קריטריונים מוסריים מעוותים.

בעיית הבנאליות הסיטואטיבית, גוברת לא אחת על העניין שניתן לגלות בטכניקת הכתיבה הרשומונית. יותר משחושפות הדמויות המספרות את תחושותיהן, מעידות הן על מהלכיה החיצוניים של הפרשייה המשותפת. קריצות בעיניים, תיכנונים מאולתרים של הגשמה אירוטית ומגעי ההגשמה עצמה, הרי הם מהיסודות היותר ברורים ומוכרים. התשובות לשאלות הקארדינאליות המועלות כבר בראשית הסיפור — מה התרחש בחדר-המיטות של יאיר בליל הזיווג המקרי-גורלי, ולמה נס על נפשו עוד בטרם הפציע השחר — אינן מתגוננות דיין, התנהגותם של יאיר ונעמי מתקבלת כצפויה בתחומי דיון ביזיונים מרוכסנים למיניהם ("פחד גבהים" — אריקה ג'ונג).

מעניין מאד להבליט מתוך הסיפור את תפיסתו הארס-פואטית של המחבר-המתעד-רשומוניסט, המובלעת בתגובות הגיבורים-עדים על מעשיו, לא אחת ניתן לפרש תגובה זו כאירוניה עצמית של המחבר.

ועוד, ריכוז העדויות יוצר אוטנטיות, חדות ואמינות. כך שהשאלה הנשאלת באחד משלבי הסיום של התיעוד — "האם הסיפור הוא אמיתי או בדוי?" הינה רלוונטית. תשובה לשאלה ממין זה, הינה מעניינם של רכילאי הספרות.

ענת לויט

קואופרטיב "דן"

מברך את
משתתפי וקוראי
"עתון 77"
לחג החרות